

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในชุมชน¹

Community-Based Rehabilitation Law

กรกฎ ทองชะโชค*

เอกราช สุวรรณรัตน์**

อภิวัดน์ สมาริ***

บทคัดย่อ

ศึกษาทบทวนกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนสำหรับงานคุมประพฤติ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาวิจัยจากเอกสาร กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมีจำกัด เพื่อพิจารณาหาแนวในการพัฒนาให้มีการนำแนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือก โดยมีอาสาสมัครคุมประพฤติ และเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานคุมประพฤติในการดูแลผู้กระทำความผิดในชุมชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดูแลผู้กระทำความผิดในชุมชนยังไม่มีกฎหมายการคุ้มครอง ดูแลอาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมในการดูแลผู้กระทำความผิด ควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติกับพนักงานคุมประพฤติ ควรสร้างระบบสนับสนุนการจูงใจ เพิ่มบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และสร้างมาตรการในการควบคุมการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : การแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด ชุมชน

¹บทความเรื่องนี้ส่วนหนึ่งมาจากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในงานคุมประพฤติของชุมชนจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปีงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. 2559

*รองศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

**อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำวิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

Abstract

This research aims to study the laws and policies related to rehabilitation of offenders in the community for probation works. The qualitative research was conducted by studying from documents and related laws. The study results of offender rehabilitation according to the Criminal Code currently enforced are quite limited. To consider guidelines for the development, there should be an implementation of offender rehabilitation measures as an alternative punishment by supporting from volunteer probation officers and the community justice network that assist probation officers in ministering to offenders in the community. Nonetheless, there is still no law related to the protection of volunteer probation officers and the community justice network in ministering to offenders. Therefore, there should be an establishment of relationship between volunteer probation officers and probation officers as well as creating incentive support system, articles about operational responsibilities and operations control measures

Keyword : Rehabilitation, Offender, Community

บทนำ

ประเทศไทยได้เริ่มมีการคุมประพฤติครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2495 โดยนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนก่อน ส่วนผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นั้นตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการคุมประพฤติไว้ แต่ศาลยังใช้มาตรการรอกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษ โดยไม่ใช้วิธีการคุมความประพฤติ เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดที่เข้ามารับผิดชอบในการกักหน้าที่นี้อย่างแท้จริง จนกระทั่งรัฐบาลได้ผ่านพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคุมประพฤติกลางโดยเริ่มดำเนินการในกรุงเทพมหานครก่อน จนปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ จึงได้มีการเริ่มดำเนินการสำนักงานคุม

ประพฤติในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ โดยกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมมีความมุ่งหมายที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และทำประโยชน์ให้กับสังคมต่อไป ในการแก้ไขฟื้นฟูจะให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจจากภาคประชาสังคมเพื่อให้เกิดแนวทางในการดำเนินงานคุมประพฤติให้ประสบผลสำเร็จ ตามมุ่งหมาย ปัจจุบันกรมคุมประพฤติเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงยุติธรรม ที่มีสำนักงานคุมประพฤติประจำอยู่ทุกจังหวัดและทุกศาลในประเทศ ซึ่งในงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในกระบวนการงานคุมประพฤติ ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการคุมประพฤติ คือการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ แก้ไขปรับปรุง และส่งเสริมให้

ผู้คุมประพฤติได้กลับตนเป็นพลเมืองดีโดยไม่
หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งผู้ถูกคุม
ประพฤตินั้นจะมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านสถานะ
ทางสังคมประวัติส่วนตัว สภาพอารมณ์ จึง
จำเป็นต้องแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมตามความ
ต้องการเป็นรายบุคคล ทั้งในด้านพฤติกรรมและ
อารมณ์การปรับทัศนคติการเข้าใจปัญหาและการ
รู้จักการแก้ไขปัญหามีพัฒนาการในการฟื้นฟู
ผู้กระทำความผิดในชุมชนในกระบวนการคุม
ประพฤติ กฎหมายและนโยบายมาเป็นลำดับ เพื่อ
ให้สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน
ได้ตามเป้าหมาย ซึ่งนอกจากกระบวนการ
แนวคิดที่นำไปสู่เป้าหมายในการฟื้นฟูผู้กระทำ
ความผิดในชุมชนแล้ว กฎหมาย และนโยบายถือเป็น
เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการ
ดังกล่าวให้เกิดการปฏิบัติได้จริง จึงมีความสำคัญ
อย่างยิ่งที่กฎหมายและนโยบาย ตลอดจน
กระบวนการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนนั้น
ต้องพัฒนาไปพร้อมกัน ช่องว่าง และอุปสรรค
ในการบังคับใช้กฎหมาย ในกระบวนการคุม
ประพฤติและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดควรได้รับการ
แก้ไข และพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทบทวนกฎหมายและนโยบาย
ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน
สำหรับงานคุมประพฤติ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยวิเคราะห์
จากแนวคิดทฤษฎี หลักการ บทบัญญัติของ
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกรมคุม
ประพฤติ ในการดำเนินงานของสำนักงานกรมคุม
ประพฤติ โดยการรวบรวม ศึกษา ค้นคว้าและ
วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ประกอบด้วยข้อมูลที่ปรากฏ
ในรูปของเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary
data) เป็นเอกสารข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์
หรือตีความจากบุคคลอื่นมาแล้ว ได้แก่ บท
บัญญัติของกฎหมาย เอกสารทั่วไป ได้แก่
หนังสือ บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่
เกี่ยวข้อง

1) บทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ซึ่งมีกฎหมายที่
เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ คือ

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560
- ประมวลกฎหมายอาญา
- พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.
2559
- พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติด
ยาเสพติด พ.ศ. 2545
- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วย
บทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุม
ประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ.
2560
- ระเบียบกรมคุมประพฤติว่าด้วยการ
บริหารกองทุนส่งเสริมงานของกรมคุมประพฤติ
พ.ศ. 2545

- ระเบียบกรมคุมประพฤติว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดของกรมคุมประพฤติ พ.ศ. 2546

- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการติดตามและสอดส่องความประพฤติผู้ได้รับพักการลงโทษ พ.ศ. 2507

- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการดำเนินการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ พ.ศ. 2526

- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการปกครองและการปฏิบัติราชการของข้าราชการและลูกจ้างในสำนักคุมประพฤติ พ.ศ. 2537

- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2550

- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2528

- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบริหารองค์การอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2541

2) เอกสารทั่วไปที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก หนังสือ บทความ รายงานการศึกษาวิจัย กฎกระทรวง ประกาศ กระทรวง คำสั่งหรือระเบียบ เกี่ยวกับกฎหมายตามข้อ 1) และเอกสารอื่นๆ รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

ทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษมี 4 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิด (Retributive Theory) ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory) และทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

1.1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิด (Retributive Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นหรือเพื่อทดแทนนั้น มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้เสียหายและสังคม โดยโทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิดนั้นควรจะต้องเป็นสัดส่วนกับความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเน้นการลงโทษที่มองไปที่อดีต เหตุผลการลงโทษเป็นไปเพื่อการแก้แค้น ซึ่งการลงโทษจะเกิดจากอารมณ์แค้นที่มีตามสัญชาตญาณของมนุษย์¹ อีกเหตุผลหนึ่งคือ ทุกคนควรต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น เพื่อรักษาความยุติธรรม หรือสมดุลในสังคมไว้² เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ผู้กระทำผิดจึงสมควรจะต้องได้รับโทษ เพื่อทดแทนความผิด หรือลบเลือนความชั่วที่เกิดขึ้น โดยโทษที่จะได้รับควรจะทำ

¹ ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทฤษฎีอาชญาวิทยา* (กรุงเทพฯ: บริษัท บพิธการพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2523) 45-60.

² อุทิศ แสนโกสิก, *หลักกฎหมายอาญา : การลงโทษ* (กรุงเทพฯ: อุทิศสนธิ์, 2515) 112-122.

กับความเจ็บปวด และมีความยากลำบากหรือมีความทนทุกข์ทรมาน เช่นเดียวกับที่ผู้เสียหายหรือสังคมได้รับ³ วิธีการลงโทษแต่เดิมใช้ความทารุณโหดร้าย ซึ่งถูกคัดค้านจากประชาชน สำนักคลาสสิกได้เปลี่ยนแนวคิดในการลงโทษไม่ให้ใช้การลงโทษแบบทรมาน แต่จำนวนโทษต้องได้สัดส่วนกับความผิด⁴ ส่วนเหตุผลการลงโทษยังยึดหลักว่า ผู้กระทำผิดสมควรได้รับโทษเพราะทุกคนมีเจตจำนงอิสระวิธีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมีวิธีการลงโทษหลายทางคือ (1) สำหรับในความผิดที่ร้ายแรงนั้น ควรต้องลงโทษให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น (2) โดยการใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนความเสียหายแทนการถูกลงโทษหรือ (3) โดยการลงโทษให้สาสมกับความผิด และให้ใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนเพื่อชดเชยความผิดที่เกิดขึ้น (Expiation) ด้วย เช่น การลงโทษจำคุกหรือ ปรับ หรือทั้งจำคุกและปรับ และให้คืนทรัพย์สิน หรือใช้ราคาทรัพย์สินแทน

1.2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งหรือแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

แนวคิดของทฤษฎีนี้ คือ คนเรากระทำผิดโดยเจตนา และก่อนจะลงมือกระทำนั้นก็ได้

พิจารณาใคร่ครวญถึงผลดีผลเสียแล้วจึงลงมือทำ⁵ เพราะฉะนั้นรัฐจึงควรออกกฎหมายกำหนดความผิดและโทษสำหรับความผิดนั้นไว้ให้ชัดเจนและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อป้องกันความผิดที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงหลักการของความสุจริต ยินดี และความเจ็บปวดทุกข์ทรมานมาประกอบการพิจารณาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ด้วย เมื่อมีผู้กระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายก็จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้การลงโทษจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว แน่นอน เสมอภาคกัน และรุนแรงตามความเหมาะสมของโทษที่กำหนดไว้ การลงโทษดังกล่าวย่อมจะมีประโยชน์ต่อสังคม ในด้านการลดอาชญากรรม และส่งเสริมให้คนทั่วไปเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย⁶

หากเปรียบเทียบทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์กับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน จะพบว่ามีหลักเกณฑ์แตกต่างกัน คือ ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์มองว่า การลงโทษควรจะมีมองไปในอนาคต มากกว่ามองย้อนหลังไปในอดีต ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนจะมองแต่เฉพาะในอดีตเท่านั้น ในส่วนจุดมุ่งหมายการลงโทษ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน เห็นว่าโทษที่จะลงต้องเหมาะสม และได้สัดส่วนกับความผิด ในขณะที่ทฤษฎีการลงโทษแบบ

³ กรมคุมประพฤติ, คู่มือการปฏิบัติงานกรมประพฤติ กลุ่มงานวิจัย และพัฒนาระบบ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2537) 33-44

⁴ Paul Guyer, *Critique of the Power of Judgment* (The Cambridge Edition of the Works of Immanuel Kant Cambridge University Press, 2001) 112-125.

⁵ ประธาน วัฒนาพาณิชย์, “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการโดยเน้นทางด้านอาชญวิทยา” (2541) 54:4 *บทบัญญัติ*, 11, 11-43

⁶ พงจิตต์ อธิพนันทะ, *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525) 67-70.

อรรถประโยชน์ มีหลักเกณฑ์ว่า จะต้องลงโทษ เพื่อป้องกันสังคม และจำนวนโทษต้องมากพอที่จะป้องกันสังคมได้⁷ แต่ปริมาณโทษต้องไม่มากเกินไปกว่าที่จำเป็นในการบรรลุผลในการป้องกันด้วย โดยจะกำหนดโทษให้สูงตามความพอใจไม่ได้ ต้องพิจารณาให้เหมาะสมไม่มาก หรือน้อยเกินไป

1.3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟู มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไข ผู้กระทำผิดให้เป็นคนดีไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก การลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขโดยใช้โทษจำคุก เป็นแนวคิดของสำนักคลาสสิก ด้วยเหตุผลที่ว่า การลงโทษจะทำให้เกิดความกลัว และทำให้เกิดสำนึกว่าการกระทำผิดให้ประโยชน์ไม่คุ้มกับโทษที่ได้รับ ถ้าเป็นโทษจำคุกระยะยาวจะมีผลต่อการปรับปรุงมากยิ่งขึ้น คือ ผู้กระทำผิดเคยชินที่จะไม่ฝ่าฝืนกฎหมายจนกลายเป็นนิสัย ส่วนการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู เป็นแนวคิดของสำนักโพสิทิฟที่เห็นว่า ผู้กระทำผิดไม่มีเจตนาในการประกอบอาชญากรรม แต่กระทำผิดไปเพราะถูกกำหนดโดยปัจจัยที่เกี่ยวกับความบกพร่องทางสภาพร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดต้องหาสาเหตุของการกระทำผิดก่อน เมื่อพบสาเหตุจึงแก้ไขที่สาเหตุนั้น โดยดำเนินการแก้ไขผู้กระทำผิดทั้งเป็นรายบุคคลและ

เป็นรายกลุ่มเพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลมากที่สุด⁸ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขภายในสถานที่ควบคุม หรือในชุมชน ผู้ที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูนั้น ควรจะต้องมีความรู้และความชำนาญในการแก้ไขสาเหตุที่เกิดขึ้นตามแขนงสาขาวิชาที่ได้ศึกษามาด้วย เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น เมื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดได้สำเร็จแล้ว ผู้กระทำผิดก็จะไม่ไปกระทำความผิดขึ้นอีกต่อไป แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่แก้ไขไม่ได้ต้องกำจัดให้พ้นไปจากสังคม เช่น การประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือ ต้องลงโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลไป ส่วนวิธีการแก้ไขฟื้นฟู อาจทำเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม และก่อนทำการแก้ไขฟื้นฟูควรศึกษาสาเหตุของปัญหาโดยใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาให้ถูกต้อง

1.4) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย โดยวิธีแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดขึ้นอีก สำหรับการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนั้น มีหลักการสำคัญคือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและอบรมบ่มนิสัย มากกว่าการลงโทษ โดยเน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ส่วนการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำ

⁷Allen, F.A, *The Decline of the Rehabilitative Ideal in American Criminal Justice* (Cleveland, Cleveland State Law Review, 1978) 147-156.

⁸Herbert L.Packer, *The Limited of the Criminal Sentence* (California: Stanford University Press, 1979) 54.

ผิดเป็นรายบุคคล เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไข
ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี โดยบัญญัติหลัก
เกณฑ์ในการป้องกันควบคุม และการปรับปรุง
แก้ไขผู้กระทำความผิดไว้ในกฎหมายอาญาด้วย เช่น
หลักเกณฑ์การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้
กับผู้กระทำความผิด เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการ
ลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมจึงเป็นมาตรการเสริม
ที่สำคัญ อันจะนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุง
ผู้กระทำความผิดที่กลับตัวเป็นคนดียาก

การดำเนินคดีอาญาจึงมีจุดประสงค์ที่
จะไม่ใช้โทษตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมี
วัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นประการสำคัญ
เพื่อแก้แค้นทดแทน⁹ (Retribution) ซึ่งเป็นสิ่งแรก
ที่ต้องคำนึงเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ต่อ
การกระทำความผิดอาญาของตน¹⁰ หากฝ่าฝืนก็จะ
มีการทำโทษวิธีการนี้คือการควบคุมสังคม(Social
Control)¹¹

มาตรการเสริมดังกล่าว อาจนำมาใช้ใน
กรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้น้อยไปไม่
เพียงพอต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดบาง
ประเภท จึงต้องนำมาตรการเสริมมาผนวกใช้ด้วย
เช่น การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้
กระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น

2. การรอกการลงโทษ

การรอกการลงโทษเป็นมาตรการทาง
กฎหมายที่ยังไม่ประสงค์จะบังคับโทษแก่ผู้กระทำ
ความผิดเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิด
จึงเป็นวิธีการที่ศาลใช้เพื่อหลีกเลี่ยงผลร้ายของ
โทษจำคุกระยะสั้น สำหรับผู้ที่ต้องโทษจำคุก
ระยะที่ไม่ยาวนานนัก โดยมีผลมาจากทฤษฎีแก้ไข
ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ไม่ต้องการให้บุคคลเข้าไปรับ
อิทธิพลในทางเสียหายจากในเรือนจำและการจำคุก
ระยะสั้น ไม่อาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ผู้กระทำ
ความผิดกลับตัวได้โดยสมบูรณ์ระหว่างอยู่ใน
เรือนจำนั้น¹² แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษ
ผู้กระทำความผิด โดยมุ่งแก้ไขอบรมนิสัยของผู้
ถูกลงโทษให้กลับตัวเป็นคนดีในสังคม แต่การ
ลงโทษจำคุกในระยะสั้นไม่สามารถสนองตอบ
จุดมุ่งหมายดังกล่าว เนื่องจากระยะเวลาสั้นเกิน
กว่าที่จะอบรมแก้ไขนิสัยของผู้กระทำความผิด
นอกจากนี้ยังมีผลเสียต่อบุคคลดังกล่าวที่ต้องได้
ชื่อว่าเคยติดคุกติดตะรางมาแล้ว และก่อให้เกิด
การเสื่อมเสียชื่อเสียงหน้าที่การงาน ทั้งที่บุคคล
ดังกล่าวอาจไม่ใช่ผู้ร้ายโดยสันดาน และความผิด
ที่บุคคลดังกล่าวกระทำก็ไม่ใช่เรื่องร้ายแรง เพื่อ
หลีกเลี่ยงผลร้ายของการลงโทษจำคุกระยะสั้น
ดังกล่าว จึงมีการนำวิธีการรอกการลงโทษมาใช้

⁹ ประเทือง ธนยผล, *อาชญวิทยา ทักษะวิทยา* (กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544) 134.

¹⁰ Richard Quinney, *Criminology* (Boston : Little, Brown and Company, 1999) 134.

¹¹ ชาย เสวีกุล, *อาชญวิทยาและทักษะวิทยา* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517) 171-173.

¹² กรมคุมประพฤติ, *กระบวนการปฏิบัติงานด้วยกลไกการควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ถูก
คุมความประพฤติสำหรับพนักงานคุมประพฤติ* (กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ, 2560) 42-55.

ดังนั้น การรอกการลงโทษจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี ผู้กระทำความผิดที่ไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ¹³ เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษให้ได้

3. การฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยชุมชน

วิธีการทั้งหลายที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษนี้ จะต้องมีสภาพเป็นตัวบำบัด ดัดโอกาส หรือจำกัดความสามารถในการกระทำความผิด วิธีการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องโทษเพื่อความ สุข ความพึงพอใจของผู้นั้น และเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น การแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไปแต่ยังมีอุปสรรคหลายประการ¹⁴ คือ (1) ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลามาเป็นเวลานาน (2) ขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้มีการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป (3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ทำผิดครั้งแรก (4) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดสามารถทำได้ในขณะที่อยู่ในเรือนจำเท่านั้น (5) ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีมลทิน เมื่อกลับเข้าสู่สังคมมักจะไม่ได้รับการยอมรับ

4. นโยบายของรัฐเกี่ยวกับฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

นายกรัฐมนตรีได้ให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยออกเป็นนโยบาย คำสั่ง และข้อสั่งการ ดังนี้ คำแถลงนโยบายต่อรัฐสภาของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 ข้อ 2 การรักษาความมั่นคงของรัฐและการต่างประเทศ โดยข้อ 2.1 กำหนดให้ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องได้รับการป้องกันและแก้ไขโดยการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและจัดการปัญหาอื่นๆ ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องให้เบ็ดเสร็จ และข้อ 3 การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ข้อ 3.1 โดยเร่งสร้างโอกาสอาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงให้ผู้ด้อยโอกาส จึงมีความจำเป็นต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคต่างๆ เพื่อให้นโยบายของรัฐบาลมีผลเป็นรูปธรรมโดยออกคำสั่ง เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด¹⁵ ข้อ 3 ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำผู้เสพยาเสพติด เข้ารับการบำบัดรักษาโดยทันทีและติดตาม ดูแล ให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตได้ตามปกติ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ โดยประสานงานกับทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องรวมทั้งภาคประชาชนและองค์กรชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าวอย่างจริงจัง และ ข้อสั่ง

¹³ มาตรา 56, ประมวลกฎหมายอาญา

¹⁴ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, ทฤษฎีอาญา (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 6, 2556) 56-77.

¹⁵ คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ที่ 41/2557

การของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2558 ให้มีการดูแลติดตามผู้ต้องขังที่พ้นโทษและผู้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่กลับคืนสู่สังคมจำนวนมากให้มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวและสามารถกลับมาประพฤติตนในสังคมได้ปกติเป็นพลเมืองดีของสังคม มิให้สร้างความเดือดร้อนและกระทำผิดซ้ำอีกและให้หน่วยงานที่รับผิดชอบพิจารณาเสนอการแก้ไขปัญหามีความจำเป็นเร่งด่วนในการฝึกอบรมผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างถูกคุมขัง การติดตามและส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษมีอาชีพเพื่อมิให้กลับมากระทำผิดซ้ำในระดับกระทรวงนโยบายกระทรวงยุติธรรม มุ่งเน้น ด้านการพัฒนาพฤตินิสัย แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและป้องกันการกระทำผิดในชุมชน ด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้ติดยาเสพติดอย่างเป็นระบบ ซึ่งเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญกับชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกมากขึ้น ซึ่งทั้งนี้ การป้องกันอาชญากรรมและการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนนั้นเป็นภารกิจของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและอาสาสมัครคุมประพฤติในเชิงของนโยบายซึ่งเป็นในภาพกว้าง แต่กฎหมายในการรองรับอำนาจหน้าที่ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและอาสาสมัครคุมประพฤตินั้นยังไม่ครอบคลุมและยังไม่ชัดเจน ทำให้เกิดเป็นข้อจำกัดประการหนึ่ง

ในส่วนของแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558 - 2562

ซึ่งมีแนวคิดหลัก คือยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 2 การแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติด ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม และยุทธศาสตร์ที่ 7 การมีส่วนร่วมภาคประชาชน และยุทธศาสตร์ที่ 8 การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ เห็นได้ว่ารัฐบาลในปัจจุบันเน้นการพัฒนาพฤตินิสัย แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและป้องกันการกระทำความผิดในชุมชน และสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคมโดยมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งการบริหารจัดการแบบบูรณาการ การแก้ไขฟื้นฟู ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดในชุมชน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อปรับปรุงกลไกการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัย ผู้กระทำผิดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการลดความเหลื่อมล้ำของสังคม โดยเร่งสร้างโอกาส อาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคง สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อให้นโยบายรัฐบาลมีผลอย่างเป็นรูปธรรม

5. วิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

1) ประมวลกฎหมายอาญา

ตามประมวลกฎหมายอาญานี้เป็นมาตราที่กำหนดถึงดุลพินิจของศาลในการที่จะสั่งลงโทษผู้กระทำความผิด อันเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงหรือความผิดเล็กๆ น้อยๆ โดยในคดีนั้นถ้าศาลจะสั่ง

จำคุกไม่เกินห้าปีโดยจะสั่งปรับด้วยหรือไม่นั้น ศาลสามารถใช้ดุลพินิจประกอบกับพฤติการณ์ของผู้กระทำผิดเพื่อจะสั่งว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ก็ได้ เพื่อเป็นการให้ออกาสแก่จำเลยในการกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ไม่เกินห้าปี ถือเป็นจุดเริ่มต้นของงานคุมประพฤติ เพราะในประมวลกฎหมายอาญา¹⁶ ได้กำหนดให้ศาลสามารถสั่งคุมประพฤติผู้กระทำความผิดในระหว่างระยะเวลาที่ศาลมีคำสั่งให้จำเลยมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ ซึ่งในช่วงระยะเวลานี้ศาลสามารถสั่งคุมประพฤติผู้กระทำความผิดได้ โดยที่ให้อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติผู้กระทำความผิดซึ่งศาลจะกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ เช่น ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถามแนะนำ ช่วยเหลือ หรือดักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจหรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด เป็นต้น โดยให้พนักงานคุมประพฤติเป็น

ผู้ทำหน้าที่ในการควบคุม ดูแลให้ผู้กระทำผิดตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด

ส่วนการให้อำนาจแก่ศาลในการสั่งลงโทษผู้กระทำผิด ที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลได้กำหนดตามมาโดยศาลจะดักเตือนผู้กระทำผิดหรือสั่งกำหนดโทษในโทษที่ยังไม่ได้กำหนดสั่งให้ลงโทษในโทษที่รอการลงโทษนั้นไว้ก็ได้

2) พระราชบัญญัติคุมความประพฤติ พ.ศ. 2559

พนักงานคุมประพฤตินี้อำนาจตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น โดยให้สืบเสาะและพินิจ สอดส่อง ติดตาม สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ ดักเตือน ให้การสงเคราะห์ กำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติตามเงื่อนไข ส่งตัวผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ จัดการหรือดำเนินการเกี่ยวกับตัวผู้สืบเสาะและพินิจ หรือผู้คุมประพฤติ ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นในการติดตามตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ จัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับความประพฤติ¹⁷ นอกจากนั้น กำหนดให้พนักงานคุมประพฤตินี้มีหน้าที่ดำเนินการและประสานงานเพื่อสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เมื่อมีการร้องขอจากผู้เสียหาย ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมประพฤติ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยอีกฝ่ายยินยอม ซึ่งการสร้าง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้เน้นให้ความสำคัญกับการบรรเทา

¹⁶มาตรา 56, ประมวลกฎหมายอาญา

¹⁷มาตรา 14, พระราชบัญญัติคุมความประพฤติ พ.ศ. 2559

ผลร้ายหรือ การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด โดยการใช้เยียวเยี่ยงผู้เสียหาย ชุมชน สร้างความสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของตน¹⁸

พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ถูกคุมประพฤติตามเงื่อนไขที่ศาลสั่ง ซึ่งเป็นไปตามอำนาจของศาลที่จะกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติว่าห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัยหรือห้ามเข้าในสถานที่ใดในระหว่างเวลาที่ศาลกำหนด โดยจะใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางด้วยก็ได้

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐและภาคประชาชน ให้กรมคุมประพฤติมีหน้าที่ดำเนินการหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน หรือองค์กรอื่น เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างเครือข่ายหรือให้ความช่วยเหลือในการกิจของกรมคุมประพฤติ และจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ¹⁹

3) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ด้วยแนวคิดที่ว่าผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่ง มิใช่อาชญากรปกติ การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดจึงสมควรกระทำให้

กว้างขวาง ทั้งผู้เสพยาส่วนหนึ่งถูกบังคับให้เข้าด้วยจึงสมควรขยายขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมถึงผู้เสพยาและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพยาและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และผู้เสพยาและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อยด้วย นอกจากนั้นเนื่องจากบุคคลซึ่งติดยาหรือเสพยาเสพติดมีจำนวนมากและเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ จึงมีการขยายความหมายของคำว่า สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือติดยาเสพติด และสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ให้หน่วยงานอื่นของรัฐ และหน่วยงานเอกชนที่มีขีดความสามารถเข้ามาร่วมในการตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติดและการฟื้นฟูสมรรถภาพของบุคคลดังกล่าว อาทิเช่น สถานที่ของหน่วยงานในราชการทหาร เขต อำเภอ และกิ่งอำเภอ สถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข สถานพยาบาลของเอกชนหรือหน่วยงานอื่น รวมทั้งทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถลดปริมาณนักโทษในเรือนจำได้มากโดยอาศัยสถานที่อื่นๆเป็นที่บำบัดฟื้นฟูแทน

แต่แนวคิดดังกล่าวมิได้คำนึงถึงศักยภาพและมาตรฐานในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จริง จึงทำให้หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่า ฝ่ายปกครอง สาธารณสุข ทหารสามารถบำบัดฟื้นฟูได้ทั้งหมดโดยไม่มีรูปแบบ

¹⁸มาตรา 36-39, พระราชบัญญัติคุมความประพฤติ พ.ศ. 2559

¹⁹มาตรา 44, พระราชบัญญัติคุมความประพฤติ พ.ศ. 2559

ที่แน่นอนและไม่มีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน จึงควรปรับปรุงให้ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดซึ่งเป็นผู้ป่วย ดำเนินการในกระบวนการดังกล่าวให้เป็นมาตรฐานต่อไป

โดยมีคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน คณะอนุกรรมการแพทย์หนึ่งคน นักจิตวิทยาหนึ่งคน ผู้ทรงคุณวุฒิมีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวงไม่เกินสองคนเป็นอนุกรรมการและผู้แทนกรมคุมประพฤติหนึ่งคนเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ²⁰ เมื่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยว่าผู้ได้รับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพ หรือเป็นผู้ติดยาเสพติดผู้ได้รับการฟื้นฟูจะต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้วินิจฉัยแล้ว ซึ่งวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบไม่ควบคุมตัว และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบควบคุมตัว แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบการฟื้นฟูและผู้รับผิดชอบที่

แน่นอน ทำให้มีการปรับเปลี่ยนตามนโยบายของรัฐและทรัพยากรของรัฐในขณะนั้น ๆ ซึ่งแต่เดิมมีการใช้โปรแกรมฟื้นฟูของคุมประพฤติเองในลักษณะการจัดค่ายอบรม ซึ่งเป็นระยะเวลาอันสั้น หากผู้ได้รับการตรวจพิสูจน์หรือผู้ได้รับการฟื้นฟู ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วนตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและผลเป็นที่พอใจแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหาตาม มาตรา 19 และให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีคำสั่งปล่อยตัวผู้นั้นไป แล้วแจ้งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการซึ่งยังคดีอยู่ทราบ²¹ แต่หากผลการฟื้นฟูยังไม่เป็นที่พอใจให้คณะกรรมการฟื้นฟูรายงานความเห็นและส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีต่อไป²² กรณีหลบหนีจากการควบคุมตัวหรือหลบหนีออกจากสถานที่ตรวจพิสูจน์ฟื้นฟู ให้ถือว่าผู้นั้นหลบหนีการคุมขังตามมาตรา 190 แห่งประมวลกฎหมายอาญา²³ และให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งพนักงานสอบสวนให้ทราบทันที ในกรณีนี้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกติดตามจับกุมด้วย แต่หากต้องบังคับใช้กับผู้ที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ให้นำมาตรการลงโทษตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาตรา 138 มาบังคับใช้

²⁰มาตรา 12, พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

²¹มาตรา 25, พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

²²มาตรา 33, พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

²³มาตรา 190, ประมวลกฎหมายอาญา “ผู้ใดหลบหนีไประหว่างที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาล ของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ...”

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการประชุมคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อพิจารณาอนุญาตการปล่อยตัวชั่วคราว ระหว่างการตรวจพิสูจน์ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากคณะอนุกรรมการฟื้นฟูไม่ครบองค์ประชุมในวันที่มีการยื่นประกันตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์จะต้องเลื่อนนัดผู้ประกันมาฟังผลของการพิจารณาในภายหลังว่าจะได้รับการประกันตัวเข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือไม่ ซึ่งเห็นว่าเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดผู้เสพเป็นผู้ป่วยจะต้องได้รับการฟื้นฟู เมื่อผู้ป่วยจะต้องได้รับการบำบัดรักษาแม้ไม่ครบองค์ประชุมในทางปฏิบัติก็ควรอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครคุมประพฤติ

โดยรวมแล้วนั้นอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้ต้องขังในชั้นก่อนได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษ สอดส่องเยี่ยมเยียนแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้ที่อยู่ระหว่างถูกคุมความประพฤติ ผู้ที่ทำงานบริการภายหลังปล่อย ใน การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและติดตามผลผู้ติดยาเสพติด และติดตามผลผู้ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตาม

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และอื่น ๆ ที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ นอกจากนี้ยังเป็นเครือข่ายช่วยเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ภารกิจของกรมคุมประพฤติ ทั้งนี้ตามแนวทางที่กรมคุมประพฤติหรือกระทรวงยุติธรรมกำหนด

(1) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ. 2560

บทบาทของอาสาสมัครคุมประพฤติ มีบทบาทในการช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ติดตาม ดูแลช่วยเหลือ สงเคราะห์ ผู้กระทำความผิดหรือผู้ได้รับการสงเคราะห์ แสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ส่งเสริมสนับสนุนภารกิจของกรมคุมประพฤติ มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม²⁴

การติดตาม เยี่ยมเยียนและการสงเคราะห์ ผู้กระทำความผิดภายหลังปล่อย เมื่ออาสาสมัครคุมประพฤติได้รับมอบหมายให้ออกไปติดตาม เยี่ยมเยียนผู้กระทำความผิดภายหลังปล่อย อาสาสมัครคุมประพฤติ สามารถเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ ที่ผู้กระทำความผิดภายหลังปล่อย พักอาศัยหรือทำงานหรือมีความเกี่ยวข้องด้วย ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของเคหสถานหรือสถานที่นั้นก่อน²⁵ และกำหนดให้

²⁴ ข้อ 6, ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ. 2560

²⁵ ข้อ 14, ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ. 2560

ภาคประชาชนมีบทบาท แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด สงเคราะห์ผู้กระทำผิดและผู้กระทำผิดภายหลังปล่อย สนับสนุนการดำเนินงานตามภารกิจกรมคุมประพฤติ²⁶

(2) ระเบียบวินัยและจริยธรรม อาสาสมัครคุมประพฤติ (อ.ส.ค.)

นอกเหนือจากวินัยและจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานแล้ว อาสาสมัครคุมประพฤติยังมีสิทธิและประโยชน์อย่างอื่น เช่น มีสิทธิประดับเข็มหรือเครื่องหมายอาสาสมัครคุมประพฤติของกระทรวงยุติธรรม อาสาสมัครคุมประพฤติอาจได้รับการพิจารณาเข้าร่วมสมมนาในงานที่เกี่ยวข้อง อาสาสมัครคุมประพฤติที่ปฏิบัติงานได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดจะได้รับการพิจารณาคัดเลือกและเสนอชื่อเพื่อเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติดีเด่นของกระทรวงยุติธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาสาสมัครคุมประพฤติที่ปฏิบัติงานดีเด่นของกระทรวงยุติธรรมที่มีผลงานตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดจะได้รับการพิจารณาคัดเลือก และเสนอชื่อเพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และอาสาสมัครคุมประพฤติอาจได้รับสิทธิหรือประโยชน์อื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นสมควรซึ่งเห็นได้ว่าแม้ไม่มีเรื่องค่าตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้องเนื่องจากอาจส่งผลให้มีการแสวงหาผลประโยชน์ได้นั้น แต่ขวัญกำลังใจของอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานในชุมชนยังเป็นเรื่องสำคัญและ

ถือเป็นการตอบแทนความเสียสละของอาสาสมัครทั้งหลายได้ก็มีเกียรติและศักดิ์ศรีในการปฏิบัติงาน

(3) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบริหารองค์การอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2541

วัตถุประสงค์ของกระทรวงยุติธรรมที่ออกระเบียบฉบับนี้นั้นก็เพื่อให้อาสาสมัครคุมประพฤติได้เข้ามาช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติเกี่ยวกับการดำเนินงานของคุมประพฤติ เพื่อให้การดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเชิงการบริหารจัดการระบบงาน โดยได้แบ่งหมวดหมู่คณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นระดับ คือ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับภาค โดยกำหนดให้ประธานกรรมการคณะกรรมการโครงการอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจออกกฎหรือข้อบังคับเพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้

คณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติอำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือเขตที่มีอาสาสมัครคุมประพฤติตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ให้มีคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติคณะหนึ่ง ประกอบด้วยประธานกรรมการ 1 คน ที่มาจากการเลือกตั้งของอาสาสมัครคุมประพฤติของท้องถิ่นนั้นๆ มีหน้าที่ประสานงานกับอาสาสมัครคุมประพฤติในเขตท้องถิ่นนั้น จัดประชุมและรายงานการจัดกิจกรรมต่อคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัด และให้อาสาสมัครคุมประพฤติ

²⁶ข้อ 23, ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ. 2560

ในท้องที่ดังกล่าวเป็นกรรมการ²⁷ มีหน้าที่ประสานงานระดมทรัพยากรในชุมชนมาสนับสนุนการดำเนินงาน และจัดกิจกรรมตามแผนงานโครงการต่าง ๆ รวมทั้งประชาสัมพันธ์งานคุณประโยชน์²⁸

คณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุณประโยชน์จังหวัด กำหนดให้มีคณะกรรมการอย่างน้อย 15 คน อย่างมากไม่เกิน 35 คนประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คนซึ่งได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมอาสาสมัครคุณประโยชน์ที่สังกัดสำนักงานคุณประโยชน์

คณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุณประโยชน์ภาค ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุณประโยชน์จังหวัดภายในภาคเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และให้กรรมการดังกล่าวเลือกตั้งกรรมการคนใดคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการ ซึ่งประธานกรรมการมีหน้าที่เป็นผู้แทนของอาสาสมัครคุณประโยชน์ในภาค และเป็นกรรมการโดยตำแหน่งของคณะกรรมการสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาแบบรูปแบบและวิธีการในการดำเนินกิจกรรม จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการและประสานความร่วมมือระหว่างอาสาสมัครภายในภาค ซึ่งคณะกรรมการ

บริหารทุกระดับตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาระบบการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน และมีการใช้กระบวนการประชาธิปไตยโดยใช้การเลือกตั้ง ซึ่งการจัดประชุมเพื่อระดมความเห็น ทำแผนงานต่าง ๆ และการจัดเลือกตั้งแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการจึงจะขับเคลื่อนได้ ซึ่งแม้ไม่มีค่าตอบแทนแต่การบริหารจัดการเหล่านี้ล้วนต้องใช้งบประมาณทั้งสิ้น จึงอาจสังเกตได้ว่าถ้าการนำไปปฏิบัตินั้นจะเกิดปัญหาอุปสรรคอย่างไร และส่งผลต่อความเข้มแข็งและประสิทธิภาพขององค์กรอย่างไรและมากน้อยเพียงใด

(4) ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม

ให้ยกเลิกข้อบังคับสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2538²⁹ และให้เรียกว่า “ข้อบังคับสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม 2551”³⁰ โดยมีชื่อย่อว่า ส.อ.ส.ค.ยธ.³¹ โดยสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์มีวัตถุประสงค์ของสมาคม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติงานคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรมและกิจกรรมของกระทรวงยุติธรรมให้การช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่สมาชิกของสมาคมให้การช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้ถูกคุม

²⁷ข้อ 6, ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบริหารองค์การอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2541

²⁸ข้อ 7, ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบริหารองค์การอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2541

²⁹ข้อ 1, ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม

³⁰ข้อ 2, ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม

³¹ข้อ 3, ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุณประโยชน์ กระทรวงยุติธรรม

ความประพฤติและเป็นศูนย์กลางติดต่อประสานงานกับองค์กรที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกันทั้งที่อยู่ภายในประเทศและต่างประเทศ³² โดยสมาชิกของสมาคมมี 2 ประเภท คือ สมาชิกสามัญ ได้แก่ (1) ผู้ที่เป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมและ (2) สมาชิกกิตติมศักดิ์³³ และสมาชิกต้องจ่ายค่าลงทะเบียน และค่าบำรุงสมาคม โดยการจ่ายค่าลงทะเบียน จะแบ่งเป็น 2 ประเภท (1) สมาคมสามัญ ที่มีความประสงค์จะรับสวัสดิการจากสมาคมจะต้องเสียค่าลงทะเบียนครั้งแรก 50 บาท และค่าบำรุงสมาคมครั้งเดียว 300 บาท (2) สมาชิกกิตติมศักดิ์ มิต้องเสียค่าลงทะเบียน และค่าบำรุงสมาคมแต่อย่างใดทั้งสิ้น³⁴

สถานภาพของสมาชิกให้สิ้นสุดลงด้วยเหตุดังต่อไปนี้³⁵ ตาย ลาออก โดยยื่นหนังสือต่อเลขานุการ หรือขาดคุณสมบัติสมาชิก หรือที่ประชุมคณะกรรมการได้มีมติด้วยคะแนนเสียงสองในสามของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ให้ลบชื่อออกจากทะเบียนบ้าน เพราะมีความประพฤติเสื่อมเสียหรืออาจเกิดการยุบเลิกสถาบันตามกฎหมายหรือเลิกกิจการ สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก สมาชิกสามัญมีสิทธิในการเลือกตั้งหรือได้รับการเลือกตั้งเป็นกรรมการสมาคม

อภิปรายผล

การคุมประพฤติ (Probation) เป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ในชุมชน โดยยึดหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาแนวใหม่ ซึ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ยังเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากวิธีการลงโทษมาเป็นวิธีการแก้ไขบำบัด พร้อมกับเปลี่ยนแนวคิดจากการลงโทษจำคุกเป็นวิธีการเลี่ยงการจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การให้ชุมชนเข้ามาช่วยในการคุมประพฤติครอบคลุมทั้งในขั้นตอนก่อนและหลังการพิพากษาคดีของศาล ขั้นตอนก่อนคำพิพากษาของศาลเรียกว่า การสืบเสาะและพินิจ (presentence investigation) ส่วนขั้นตอนหลังคำพิพากษาคดีของศาลเรียกว่า การควบคุมและสอดส่อง (supervision) ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดนั้น ๆ พร้อมกับนำทรัพยากรในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือเรียกว่า กิจกรรมชุมชน (community affairs) วิธีการหนึ่งของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์ในการมุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับเป็น

³² ข้อ 6, ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

³³ ข้อ 7, ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

³⁴ ข้อ 9, ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

³⁵ ข้อ 10, ข้อบังคับของสมาคมอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

คนดีไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำและสามารถที่จะดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้รับการพัฒนาและสร้างมาตรฐานที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน โดยผสมผสานระหว่างฐานที่สนับสนุนแนวคิดมาตรการที่ใช้ในการบังคับใช้กฎหมาย สำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยชุมชน (community-base correction) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (noncustodial treatment of offender) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้ระบบที่เป็นทางการ (non-institutional treatment of offender) การดำเนินการในการดูแลแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญาจึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องให้อาสาสมัครประชาชนในชุมชนที่มีจิตอาสา เข้ามามีส่วนร่วม (participation) กับภาครัฐในระดับต่าง ๆ หรือเป็นหุ้นส่วน (partnership) ถือเป็นการดำเนินการเพื่อให้ประชาชนและชุมชนบรรลุเป้าหมายแห่งการเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างความสงบสุขของสังคมได้อย่างรวดเร็ว ประหยัด เป็นธรรม และเป็นความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพราะเป็นการฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล โดยให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำ ด้วยการปรับพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่เคารพกฎหมาย

ประสิทธิภาพของการคุมประพฤติที่เกิดจากการคุมประพฤติที่ผ่อนปรนไม่เคร่งครัดเท่าที่ควรเนื่องจากเป็นการดำเนินการของประชาชนที่มีจิตอาสา และเครือข่าย ซึ่งประสิทธิภาพของวิธีการดำเนินการขึ้นอยู่กับความถี่ของ

การปฏิสัมพันธ์ในการควบคุมดูแลระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนกับผู้กระทำความผิดที่เน้นการติดตามตรวจตราให้มากขึ้น และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของอาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทนั้นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจเฉพาะด้าน และมีความชำนาญเป็นพิเศษเข้าใจสภาพผู้กระทำความผิดแต่ละราย ส่วนจิตใจที่พร้อมจะช่วยเหลือเพราะให้ผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังถือเป็นจุดเด่นของอาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่มีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

เห็นได้ว่ามาตรการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมีเพียงรูปแบบการรอลงโทษหรือรอกำหนดโทษผู้กระทำความผิดโดยการให้ทำงานบริการสังคม และติดตามผลผู้ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ดังนั้นควรให้หน่วยงานภาคีในชุมชนเข้าร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดในชุมชนโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว จึงเน้นพิจารณาที่ตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าการกระทำความผิด คือ ความสามารถของผู้กระทำความผิดที่จะกลับตัว การให้ผู้กระทำความผิดทดลองกลับเข้าสู่สังคม ถ้าเป็นการกระทำความผิดพลั้งพลาดไม่ได้กระทำความผิดร้ายแรง หรือมีความ

โทษร้ายก็ใช้มาตรการเล็งโทษจำคุก เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นเต็มใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและแนวความคิดนี้เชื่อว่าเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ผู้กระทำความผิดจะสามารถอยู่ในสังคมได้ในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าพนักงาน เป็นระบบงานเกี่ยวกับชุมชน จึงต้องทำงานร่วมระหว่างงานภาครัฐและเอกชน ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ

อาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนนั้นเป็นงานที่เกี่ยวข้องกันจนแทบจะเป็นส่วนเดียวกัน และกรมคุมประพฤติมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมภายใต้กำกับดูแลของพนักงานคุมประพฤติ แต่อย่างไรก็ตามเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและหน่วยงานภาคีการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดยังไม่มีกฎหมายรองรับเป็นเพียงให้กรมคุมประพฤติมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนภาคประชาชนแต่เพียงประการเดียว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชนรองรับอำนาจหน้าที่ของเครือข่าย

ยุติธรรมชุมชนและหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เนื่องจากการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นเห็นว่าต้องมีการอำนวยความสะดวกยุติธรรม การป้องกันอาชญากรรมและการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ในชุมชนควบคู่ไปด้วยกันจึงจะเกิดผลดี

ควรมีกฎหมายรองรับในการดำเนินงาน โดยกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และมีการคุ้มครองหรือรักษาความปลอดภัยแก่อาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการดูแลการทำงานบริการสังคม หรือการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ควรร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เข้าร่วมเป็นเครือข่ายอาสาสมัครคุมประพฤติหรือเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อประสานความร่วมมือในชุมชน

การจัดสรรงบประมาณ ค่าอาหารกลางวัน เครื่องดื่ม สำหรับผู้ที่ทำงานบริการสังคม และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานบริการสังคม ให้เพียงพอต่อการดำเนินงานเพื่อให้เกิดมีความต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุด

บรรณานุกรม

กรมคุมประพฤติ, กระบวนการปฏิบัติงานด้วยกลไกการควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ถูกคุมความประพฤติสำหรับพนักงานคุมประพฤติ (กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ, 2560)

กรมคุมประพฤติ, คู่มือการปฏิบัติงานคุมประพฤติ กลุ่มงานวิจัย และพัฒนาระบบ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2537)

ชาย เสวิกุล, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517)

ประธาน วัฒนพาณิชย์, “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการโดยเน้นทางด้านอาชญวิทยา” (2541) 54:4 บทบัญญัติ

ประเทือง ชนยผล, อาชญวิทยา ทัณฑวิทยา (กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544)

ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑวิทยา (กรุงเทพฯ: บริษัท บพิตรการพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, 2523)

ผจงจิตต์ อธิพัฒน์, สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525)

อริรัตน์ เพ็ชรศิริ, ทฤษฎีอาญา (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 6, 2556)

อุทิศ แสนโกสิก, หลักกฎหมายอาญา : การลงโทษ (กรุงเทพฯ: อุทิศสนุสรณ์, 2515)

Allen, F.A, *The Decline of the Rehabilitative Ideal in American Criminal Justice* (Cleveland: Cleveland State Law Review, 1978)

Herbert L. Packer, *The Limited of the Criminal Sentence* (California: Stanford University Press, 1979)

Paul Guyer, *Critique of the Power of Judgment* (The Cambridge Edition of the Works of Immanuel Kant Cambridge University Press, 2001)

Richard Quinney, *Criminology* (Boston: Little, Brown and Company, 1999)

